

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému „Dobrovoľná činnosť, jej úloha v európskej spoločnosti a jej vplyv“

(2006/C 325/13)

Európska komisia sa 6. apríla 2006 rozhodla podľa článku 262 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva prekonzultovať s Európskym hospodárskym a sociálnym výborom tému „Dobrovoľná činnosť, jej úloha v európskej spoločnosti a jej vplyv“

Odborná sekcia pre zamestnanosť, sociálne veci a občianstvo poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci, prijala svoje stanovisko 7. novembra 2006. Spravodajkyňou bola pani Koller, pomocnou spravodajkyňou bola pani Gräfin zu Eulenburg.

Európsky hospodársky a sociálny výbor prijal na svojom 431. plenárnom zasadnutí 13. a 14. decembra 2006 (schôdza z 13. decembra 2006) 127 hlasmi za, 9 hlasmi proti, pričom 17 sa hlasovania zdržali, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Európsky hospodársky a sociálny výbor vyzýva Komisiu, aby zorganizovala Rok dobrovoľníkov a tak rýchlo, ako je to možné, vydala bielu knihu o dobrovoľnej činnosti a aktívnom občianstve v Európe. Týmto spôsobom by sa mohli podčiarknuť vzájomné pôsobenie medzi týmito dvomi javmi a zdôrazniť ich rozsah a význam. Keďže sa dobrovoľná činnosť väčšinou uskutočňuje na miestnej úrovni, táto biela kniha by mala prispieť k stratégii, ktorou by bolo možné posilňovať európsky rozmer tejto činnosti a podporovať aktívne európske občianstvo a európsku identitu.

1.2 Vlády členských štátov by mali byť podnecované k tomu, aby vypracovali vnútroštátnu politiku dobrovoľnej činnosti a stratégiu na priame podporovanie a uznávanie dobrovoľnej činnosti. Táto vnútroštátna politika dobrovoľnej činnosti by mala zahŕňať aj úlohu infraštruktúry pre dobrovoľnú činnosť. EÚ tu môže stanoviť rámec a podporiť intenzívnejšiu výmenu osvedčených postupov medzi členskými štátmi.

1.3 Všetky členské štáty by mali vypracovať právne rámcové podmienky, ktoré zaručia právo vykonávať dobrovoľnú činnosť nezávisle od právneho alebo sociálneho postavenia jednotlivca. Je potrebné zabezpečiť rovnosť príležitostí pre všetkých jednotlivcov, ktorí vykonávajú dobrovoľnú činnosť, vrátane ľudí s postihnutím. V niektorých členských štátoch stoja právne rámcové podmienky ešte stále v ceste rozvoju dobrovoľnej činnosti a neumožňujú tak väčšiu spoločenskú podporu. Niekedy je rozvoj dokonca brzdený právnymi predpismi, ako je zákaz alebo obmedzenie zamestnávania. Tieto obmedzenia je potrebné preskúmať a dobrovoľnú činnosť treba podporovať prostredníctvom právneho rámca, ktorý stanoví napr. pravidlá v oblasti poistenia a náhrady výdavkov.

1.4 Podľa názoru výboru by význam dobrovoľnej činnosti mali uznávať nielen vlády, ale aj iné zúčastnené subjekty – parlamenty, regionálne a miestne orgány, organizácie občianskej spoločnosti, pretože tým zdôraznia úlohu dobrovoľnej činnosti a zlepšia jej spoločenskú prestíž.

Okrem toho by EHSV chcel Komisiu dôrazne upozorniť na to, že organizácie občianskej spoločnosti hrajú pri dobrovoľnej činnosti rozhodujúcu úlohu.

1.5 Výbor zároveň považuje za žiaduce vyzdvihnúť vzťah medzi školou a občianskou spoločnosťou s cieľom podporiť prípravu na dobrovoľnú činnosť. Na základných školách sa preto musí poskytnúť väčší priestor pedagogickej činnosti, ktorá sa zameriava na rozvoj sociálneho povedomia a účasť na riešení sociálnych otázok všeobecného záujmu. Tak by bolo možné v rámci „sociálneho a ekologického roku“ ponúknuť mladým ľuďom vo veku od 15 rokov praktické činnosti s cieľom povzbudiť ich k dôležitým, užitočným aktivitám. Osobitnú pozornosť je potrebné venovať tým mimovládny organizáciám, v ktorých sa deti po prvýkrát v živote zapájajú do dobrovoľnej činnosti.

1.6 EÚ by ďalej mala v rámci svojho úsilia týkajúceho sa uznávania neinštitucionálneho a neformálneho vzdelávania, najmä prostredníctvom EUROPASS-u a odporúčania o kľúčových schopnostiach, venovať zvláštnu pozornosť schopnostiam získaným vďaka dobrovoľnej činnosti. Uplatňovanie EUROPASS-u pre mládež by prispelo k zlepšeniu situácie v oblasti uznávania dobrovoľnej činnosti mládeže.

1.7 EHSV vyzýva členské štáty ako aj EÚ, aby vypracovali politiku dobrovoľnej činnosti, ktorá by zahŕňala stratégiu a konkrétne programy na jej podporu, návrhy na konkrétnu pomoc a zamerala by sa na osvetu, podporila by partnerstvá medzi občianskou spoločnosťou a podnikateľskou sférou, ako aj informovanosť verejnosti o dosiahnutých výsledkoch ľudí, ktorí sa venujú dobrovoľnej činnosti. V rámci tohto postupu by sa mal vytvoriť vhodný právny rámec na podporu dobrovoľnej činnosti. EÚ tu môže vytvoriť príslušný rámec, navrhnúť hlavné smery uvažovania a podporiť výmeny overených postupov medzi členskými štátmi.

1.8 Na európskej úrovni sú potrebné spoľahlivé a porovnateľné údaje o rozsahu, význame a sociálno-ekonomickej hodnote dobrovoľnej činnosti. Štúdie v tejto oblasti by mali vychádzať z jednotnej definície dobrovoľnej činnosti. Mali by analyzovať potreby a pohnútky dobrovoľníkov a predovšetkým aj dôvody ľudí, ktorí sa nechcú angažovať. Na európskej úrovni sa musia nájsť možnosti, ako zviditeľniť prínos dobrovoľnej činnosti k národnému dôchodku a jej vplyv na spoločnosť. Tu by mohol Eurostat prevziať úlohu koordinátora a iniciátora: všetky štatistické úrady členských štátov EÚ by mali mať takéto údaje k dispozícii.

1.9 EHSV odporúča, aby systém financovania a jednotlivé oblasti politiky a programy Európskej únie dobrovoľnú činnosť podporovali viac než doteraz. Na to je potrebná predovšetkým celoeurópska infraštruktúra na podporu tejto činnosti. V súčasnosti je Európska dobrovoľná služba (EDS) jedným zo zdrojov podpory dobrovoľnej činnosti v Európskej únii, v rámci ktorej už takmer 40 000 mladých ľudí vo veku od 18 do 25 rokov absolvovalo trojtýždňový až ročný pobyt v 31 európskych a partnerských krajinách. Služba iných dobrovoľníkov v rozvojových krajinách je však financovaná z prostriedkov rozvojovej pomoci. EHSV považuje tento zdroj podpory za nedostatočný a želá si, aby Európska únia pristupovala k tejto dobrovoľnej činnosti aktívnejšie, dôslednejšie a súdržnejšie a aby predovšetkým zabezpečila, aby boli celoeurópske programy dobrovoľnej činnosti prístupné pre všetky skupiny obyvateľstva a aby sa neobmedzovali iba na dlhodobú dobrovoľnú službu mladých ľudí.

1.10 EHSV si zároveň želá, aby bolo vydané odporúčanie venované osobitne dobrovoľnej činnosti seniorov, ktoré by zahŕňalo napríklad pilotné aktivity pre partnerstvá a výmenu skúseností a ktoré by mohlo byť súčasťou prvých iniciatív.

1.11 Okrem toho by sa dobrovoľná činnosť v rámci európskych projektov mala uznávať ako ekvivalent spolufinancovania. Formuláre žiadostí o európske projekty tiež musia byť zostavené všeobecne jednoduchšie a menej byrokraticky, aby sa dobrovoľnícke organizácie vôbec mohli na európskych projektoch zúčastniť.

1.12 Šírenie informácií sa musí zintenzívniť a rozšíriť, pretože príliš často sa informácie k záujemcom nedostanú. V tejto súvislosti sa musia využívať všetky možné informačné kanály. Mohla by sa napríklad vytvoriť internetová stránka s príslušnými informáciami, ktorá by bola z každej existujúcej stránky o dobrovoľnej činnosti dostupná jediným kliknutím. Európske siete dobrovoľníckych organizácií tu majú osobitný význam. Zabezpečujú, aby si organizácie navzájom vymieňali skúsenosti a osvedčené postupy a informovali inštitúcie EÚ o potrebách a požiadavkách radových dobrovoľníkov. Ako súčasť infraštruktúry na podporu dobrovoľnej činnosti musia byť tieto siete cielene podporované.

1.13 Európska únia môže významne prispieť k podpore a verejnému uznaniu dobrovoľnej činnosti tým, že bude podporovať 5. december, ktorý Organizácia spojených národov vyhlásila za Medzinárodný deň dobrovoľníkov a dobrovoľnú činnosť v tento deň ocení a oslávi. Medzinárodný deň dobrovoľníkov v roku 2001 ukázal, aké dôležité sú verejne účinné a štátom podporované programy. Keby bol na európskej úrovni vyhlásený rok dobrovoľnej činnosti, ako to navrhuje EHSV, prispelo by to k oceneniu a podpore miestnej činnosti mnohých dobrovoľníkov a v dobrovoľníkoch by to vyvolalo pocit európskej spolupatričnosti.

1.14 Aby bol význam dobrovoľnej činnosti pre rozvoj členských štátov lepšie ocenený, EHSV navrhuje schváliť chartu na európskej úrovni, v ktorej bude stanovená úloha dobrovoľníckych organizácií spolu s ich právami a povinnosťami. Pre zlepšenie ekonomickej situácie dobrovoľníckych organizácií v členských štátoch navrhuje EHSV vytvoriť v právnych predpisoch Spoločenstva právny základ pre oslobodenie týchto organizácií od platenia DPH. Cieľom navrhovaného stanovenia úlohy, práv a povinností dobrovoľníckych organizácií v európskej charte je predovšetkým vytvorenie jednotných usmernení pre tie organizácie, ktorým je možné udeliť zvláštne právne postavenie v spojení s hospodárskymi a inými zvláštnymi právami.

2. Preambula

2.1 Dobrovoľná činnosť má pre spoločnosť neoceniteľnú hodnotu. Viac ako sto miliónov dobrovoľníkov v Európe sa vo svojom voľnom čase venuje mnohým aktivitám, z ktorých majú osôh iní a ktoré slúžia všeobecnému záujmu. Výsledky organizácií občianskej spoločnosti, ktorých činnosť je často výhradne alebo väčšinou založená na aktivite dobrovoľníkov, nachádza čoraz väčšie uznanie u podnikov, štátnych subjektov a predovšetkým u občanov samotných (!).

2.2 Pravá hodnota dobrovoľnej činnosti však ďaleko presahuje poskytovanie služieb a uspokojovanie sociálnych potrieb. Jej motivácia, totiž z vlastného popudu prispievať k verejnému blahu a podieľať sa na jeho tvorbe, podporuje hodnoty ako zameranie na verejné blaho a solidaritu a tvorí tým protiváhu k izolácii a egoizmu, ktoré sú pre modernú spoločnosť stále typickejšie.

2.3 Dobrovoľná činnosť je neoddeliteľne spätá s aktívnym občianstvom, ktoré tvorí jadro demokracie tak na miestnej ako aj na európskej úrovni. Občania sa na spoločenskom živote nezúčastňujú iba zapájaním do politiky, ale tiež cieľovým riešením spoločenských problémov. Tým, že sa spoločensky angažujú, môžu uskutočniť svoje konkrétne rozhodnutie dotvárať spoločnosť. Jednotlivec pracuje pre ostatných, buď vo svojom voľnom čase alebo v rámci dobrovoľníckej služby – často pri značnom finančnom alebo aj zdravotnom riziku – a dáva sa tým do služieb spoločenstva. Je to práve táto forma aktívneho európskeho občianstva, ktorá v našich spoločnostiach vyvoláva v občanoch silný pocit spolupatričnosti k ich spoločnosti. Dobrovoľnú činnosť preto možno považovať za jeden z najlepších príkladov spoluúčasti a tým za základnú súčasť, ba dokonca predpoklad aktívneho občianstva.

2.4 Dobrovoľná činnosť okrem toho podporuje osobný rozvoj: vytváranie sociálneho povedomia na jednej strane a rozvoj kľúčových kompetencií a schopností na strane druhej, čím sa zvyšujú šance dobrovoľníkov uspieť na pracovnom trhu,

(!) Štúdia EUYOUNPART 2003 – 2005 o spoločenskej účasti mladých ľudí, ktorú financuje Európska komisia, ukazuje napríklad, že vo všetkých ôsmich zúčastnených európskych štátoch mladí ľudia dôverujú organizáciám občianskej spoločnosti viac než štátnym zariadeniam.
http://www.sora.at/images/doku/euyoupart_finalcomparativereport.pdf.

ako aj ich aktívna účasť na živote spoločnosti. Dobrovoľná činnosť vo svojich rôznych formách ponúka príležitosť na neinštitucionálne⁽²⁾ a neformálne⁽³⁾ vzdelávanie, ktoré popri formálnom vzdelávaní⁽⁴⁾ hrá významnú úlohu pri uskutočňovaní celoživotného vzdelávania.

2.5 Dobrovoľná činnosť prispieva významnou mierou k národnému produktu našich národných hospodárstiev. Veľmi často zostáva tento príspevok v národných štatistikách nezhľadnený, pretože sa nezakladá vždy na výmene peňažných statkov a neexistuje žiadna jednotná metodika na meranie jej ekonomickej hodnoty. Tam, kde sa jeho hodnota meria, sa však ukázalo, že ekonomickejšia hodnota dobrovoľnej činnosti a jej prínos k ekonomike je veľký⁽⁵⁾. V Spojenom kráľovstve sa napríklad ekonomickejšia hodnota dobrovoľnej činnosti odhaduje na 7,9 % HDP a 38 % celkovej populácie sa na príslušných činnostiach zúčastňuje. V Írsku a Nemecku vykonáva vyše 33 % občanov a v Poľsku 18 % obyvateľstva nejakú formu dobrovoľnej činnosti.

2.6 Okrem toho by nadnárodná dobrovoľná služba na európskej a medzinárodnej úrovni mohla výrazne posilniť solidaritu a vzájomné porozumenie národov a pomôcť pri rozvoji dialógu medzi kultúrami. V tejto súvislosti EHSV s uspokojením prijíma zámer Komisie rozšíriť európsku dobrovoľnú službu a zvýšiť jej viditeľnosť a efektívnosť.

2.7 Solidarita a pocit zodpovednosti za iných, ako aj potreba cítiť sa užitočným sú významnou motiváciou pre dobrovoľnú činnosť. Vytvára sociálne väzby, prispieva k súdržnosti spoločnosti a podporuje kvalitu života a sociálny pokrok v Európe. Stelesňuje tak hodnoty európskej integrácie, ako je stanovené v článku 2 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a článku 2 Zmluvy o založení Európskej únie. Navyše je dobrovoľná činnosť dôležitým vyjadrením participatívnej demokracie, ktorá je v Zmluve o Ústave pre Európu uznaná ako súčasť demokratického života EÚ. Dobrovoľná činnosť prospieva verejnému blahu, rovnako ako samotné osoby, ktoré ju vykonávajú. Významná úloha dobrovoľnej činnosti by mala byť náležite uznaná vo všetkých členských štátoch Európskej únie.

2.8 EHSV sa témou dobrovoľnej činnosti zaoberal už vo svojej informačnej správe prijatej v roku 2002 pod názvom „Práca v hospici ako príklad dobrovoľnej činnosti v Európe“ (spravodajkyňa: pani Gräfin zu Eulenburg).

⁽²⁾ **Neinštitucionálne vzdelávanie:** získavanie poznatkov vychádzajúce z každodenných situácií v pracovnom či rodinnom prostredí alebo počas voľnočasových aktivít. Nie je ani štruktúrované, ani formálne (v zmysle stanovenia cieľov, počtu hodín alebo zdrojov). Zvyčajne nevedie k získaniu osvedčenia. Neinštitucionálne vzdelávanie môže byť cieleňé, vo väčšine prípadov však ide o mimovoľné učenie sa (náhodné).

⁽³⁾ **Neformálne vzdelávanie:** neprebíha v inštitúciách zabezpečujúcich výučbu alebo vzdelávanie a zvyčajne nevedie k získaniu osvedčenia. Jednako je štruktúrované (v zmysle stanovenia cieľov, počtu hodín alebo zdrojov). Z hľadiska vzdelávajúceho sa je cieleňé.

⁽⁴⁾ **Formálne vzdelávanie:** prebieha zvyčajne v inštitúciách zabezpečujúcich výučbu alebo vzdelávanie, je (v zmysle stanovenia cieľov, počtu hodín alebo zdrojov) štruktúrované a vedie k získaniu osvedčenia. Z hľadiska vzdelávajúceho sa je cieleňé. KOM(2001) 678, konečné znenie).

⁽⁵⁾ Pozri: štúdia „Facts & Figures Research Project“ (výskumný projekt na zber štatistik a informácií) (2004-2006), ktorú zverejnilo Európske dobrovoľnícke centrum (CEV) (<http://www.cev.be/facts&figures.htm>).

Dobrovoľná činnosť sa aj v iných súvislostiach spomínala v prácach EHSV, doteraz však špeciálne na túto tému nebolo vypracované žiadne stanovisko⁽⁶⁾.

2.9 Aj v rámci EÚ sa prínos dobrovoľnej činnosti v sociálnej, kultúrnej a ekologickej oblasti stále viac a viac uznáva a dobrovoľnícke organizácie sa stále lepšie zapájajú do rozhodovacích procesov, najmä politických, a to v oblastiach ako je vzdelávanie a celoživotná odborná príprava, zdravotníctvo a ochrana spotrebiteľa, rozvoj, obchod atď. EHSV víta tieto iniciatívy, zastáva však názor, že doterajší pokrok zďaleka nepostačuje.

2.10 EHSV víta skutočnosť, že dobrovoľná činnosť mládeže sa považuje za prioritu v rámci politického procesu, ktorý Komisia začala v roku 2001, ako aj v rámci otvorenej metódy koordinácie. Nabáda Komisiu, aby na základe dosiahnutého pokroku pokračovala v rozvoji dobrovoľnej činnosti a zaoberala sa jej horizontálnymi aspektmi prostredníctvom holistického prístupu.

2.11 Na medzinárodnej úrovni bol signál vyslaný v roku 2001, keď OSN vyhlásila Medzinárodný rok dobrovoľníkov. Tento rok doprial dobrovoľnej činnosti pozornosť verejnosti, nanovo povzbudil ľudí, aby sa dobrovoľne angažovali a ukázal cestu, ako môže byť dobrovoľná činnosť zo strany politiky uznávaná a podporovaná. Z iniciatívy OSN sa každý rok 5. decembra oslavuje Medzinárodný deň dobrovoľníkov. Európska únia by mala upozorniť európskych občanov na toto dôležité podujatie.

2.12 Celkovo však výbor zastáva názor, že Európska komisia a členské štáty by sa mali viac venovať dobrovoľnej činnosti. Aj preto EHSV víta, že pani WALLSTRÖM požiadala výbor o vypracovanie stanoviska na túto dôležitú tému.

3. Koncepcia dobrovoľnej činnosti a jej znaky

3.1 V praxi a vo výskume sa dobrovoľná činnosť často definuje rozdielne, je tiež ťažké zhrnúť rôzne aspekty tejto koncepcie do jednej definície. Pre rôzne definície v krajinách Európskej únie sú typické tri spoločné, avšak nevyhnutné kritériá:

— Dobrovoľná činnosť sa uskutočňuje zo slobodnej vôle a z vlastného popudu, v žiadnej forme nemôže byť povinná. Táto dobrovoľnosť zabezpečuje záväznosť a identifikáciu dobrovoľníkov s ich činnosťou.

⁽⁶⁾ V spojitosti s témou dobrovoľnej činnosti možno spomenúť nasledujúce práce EHSV:

Stanovisko EHSV na tému „Politika v otázke mládeže“, spravodajkyňa: pani van TURNHOUT (Ú. v. EÚ C 28, 3.2.2006, s. 35-41);

Stanovisko EHSV na tému Program „Mládež v akcii“ 2007-2013, spravodajca: pán RODRÍGUEZ GARCÍA-CARO (Ú. v. EÚ C 234, 22.9.2005, s. 46-51);

Stanovisko EHSV na tému „Spôsoby ako zviditeľniť a zefektívniť európske občianstvo“, spravodajca: pán VEVEER (ešte nebolo publikované v Ú. v.);

Stanovisko EHSV na tému „Akčný program aktívneho občianstva“, spravodajca: pán LE SCORNET (Ú. v. EÚ C 28, 3.2.2006, s. 29-34).

- Dobrovoľná činnosť je bezplatná a nedeje sa z finančných pohnutí; dobrovoľníkom je však možné uhradiť vzniknuté náklady.
- Dobrovoľná činnosť sa uskutočňuje s cieľom zasadiť sa za iných ľudí mimo vlastnej rodiny resp. za iné spoločenské skupiny a tým byť spoločnosti ako takej užitočným (i keď je nesporné, že dobrovoľná činnosť má rozvoj osobnosti dobrovoľníka veľký význam).

Je otázne, či pod túto definíciu spadajú iba pravidelné činnosti, či k nej patrí aj susedská výpomoc či časové banky, ktoré sa rozvíjajú v posledných rokoch, alebo sa má počítať iba dobrovoľná činnosť vo formálnej a štruktúrovanej podobe. Tieto tri menované základné podmienky sú však nevyhnutným predpokladom na to, aby bola činnosť – či už dobrovoľné aktivity v prospech miestneho spoločenstva alebo štruktúrovaná dobrovoľnícka služba – klasifikovaná ako dobrovoľná činnosť. Všeobecne sa dá povedať, že rozdielnym formám dobrovoľnej činnosti najlepšie zodpovedá obsahla definícia.

3.2 Nie je cieľom platenú prácu nahrádzať dobrovoľnou činnosťou; dokonca by bolo jednoznačne vhodné, aby nahradenie platenej práce dobrovoľnou činnosťou nebolo možné. Zvláštna hodnota dobrovoľnej činnosti spočíva v jej prínose k utváraniu spoločnosti. Dobrovoľná činnosť tiež nie je iba jednoduchou sociálnou službou a nie ani určená na preberanie základných úloh štátu. Právý prínos dobrovoľnej činnosti spočíva:

- vo vytváraní sociálnych a spoločenských väzieb; každý, kto sa dobrovoľne angažuje, viac sa identifikuje so spoločnosťou a vytvára si väčší pocit solidarity;
- v účasti občanov na aktívnom utváraní spoločnosti.

3.3 Dobrovoľná činnosť sa vyskytuje v mnohých rôznych formách, čo sťažuje jej kategorizáciu. Dobrovoľne sa angažujú najrozličnejšie spoločenské skupiny, aj keď v závislosti od členského štátu v rôznej miere: podiel dobrovoľníkov a ich profil (vek, pôvod, dosiahnuté vzdelanie atď.) sa v každej krajine líši.

3.4 Okrem formálnej činnosti vykonávanej v určitom zariadení existuje aj neformálna dobrovoľná činnosť a taká, ktorá zostáva často ukrytá (napríklad často dobrovoľná činnosť migrantov).

3.4.1 K rôznym formám dobrovoľnej činnosti okrem iného patrí:

- účasť na verejnom živote a občianska angažovanosť,
- zasadzovanie sa za záležitosti vo verejnom záujme, usporádanie kampaní na zvýšenie povedomia, právnické poradenstvo a ochrana spotrebiteľov,
- dobročinnosť, pomoc ľuďom v najbližšom okolí, obzvlášť starším a postihnutým osobám a prípadne aj činnosť v oblasti rozvojovej pomoci,

- zasadzovanie sa o priame verejné blaho, medzi iným v zvláštnych situáciách ako napr. po ekologických katastrofách atď.,
- skupiny vzájomnej pomoci a svojpomoci,
- angažovanosť v náboženských združeníach;
- občania, ktorí v spoločnosti zastávajú rôzne čestné funkcie a angažujú sa v politickom a vedeckom živote, vo vedení alebo v činnosti menších združení alebo športových klubov.

3.4.2 Dobrovoľnú činnosť je ďalej možné rozdeliť na oblasti ako sú šport, kultúra, sociálne veci, zdravie, vzdelávanie, mládež, ochrana životného prostredia, civilná ochrana, politika, ochrana spotrebiteľov, rozvojová pomoc atď.

3.5 Dobrovoľné služby predstavujú zvláštnu formu dobrovoľnej činnosti: sú vopred časovo obmedzené a často ich vykonávajú výhradne dobrovoľníci, t. j. na rozdiel od väčšiny dobrovoľných činností nie navyše k ostatným činnostiam ako je vzdelávanie alebo zamestnanie. Na rozdiel od dobrovoľných činností sústavne vykonávaných vo voľnom čase príslušného jednotlivca sa dobrovoľná služba riadi väčšinou súborom spoločne stanovených pravidiel a rozsahom zodpovednosti, ktoré sa často riešia formou dohody medzi jednotlivými partnermi zapojenými do projektu, vrátane dobrovoľníkov. Rozlišujú sa rôzne formy dobrovoľnej služby:

Dobrovoľné aktivity zahŕňajú všetky druhy dobrovoľnej činnosti a možno ich opísať nasledovne: sú prístupné pre všetkých, sú neplatené, vykonávané zo slobodnej vôle, majú vzdelávací aspekt (neformálne učenie) a sú sociálnym prínosom.

Dobrovoľná služba je jednou formou dobrovoľných aktivít a vyznačuje sa navyše ďalšími znakmi: je časovo obmedzená; ciele, obsahy, úlohy, štruktúra a rámec sú jasne stanovené; poskytnutá je príslušná podpora ako aj právne a sociálne zabezpečenie.

Štátom organizovaná dobrovoľná služba je dobrovoľná služba, ktorú organizuje štát alebo je organizovaná z poverenia štátu, napríklad v oblasti sociálnej alebo civilnej ochrany.

Civilná služba je v niektorých krajinách ponúkaná nedobrovoľná alternatíva k povinnej vojenskej službe (7).

3.6 Volontariát a dobrovoľná činnosť sú od seba jasne oddelené činnosti. Práca vykonávaná v rámci volontariátu sa podľa definície OSN a MOP vykonáva v službách neziskových organizácií, pričom odmena za ňu je často nižšia než je úroveň trhu, zatiaľ čo dobrovoľná činnosť sa vykonáva bez odmeny, hoci môžu byť preplatené náklady spojené s výkonom tejto dobrovoľnej činnosti. V procese vyjasňovania právneho štatútu týchto činností by sa mala zohľadniť táto skutočnosť, aby sa uľahčila situácia zúčastnených osôb ako aj situácia „stážistov“, ktorí pracujú pre nevládne organizácie povinne v rámci štúdia.

(7) KOM(2004) 337, konečné znenie.

Dobrovoľná práca v zmysle, ako ju definuje Medzinárodná pracovná organizácia a agentúry OSN je práca, vykonávaná v neziskových organizáciách, t. j. združeniach dobrovoľníkov alebo nevládných organizáciách humanitárneho alebo neziskového zamerania prostredníctvom pracovníkov nazývaných dobrovoľníci, ktorí sú vo väčšine prípadov platení formou mzdy. Sú to zamestnanci, ktorí vykonávajú činnosť, ktorej dobrovoľnosť je určená skutočnosťou, že ich mzda je často pod úrovňou trhovej hodnoty, čím je definovaný a naplnený dobrovoľný charakter ich práce. Napríklad logistik záchrannej humanitárnej organizácie alebo právnik združenia pre ochranu práv utečencov budú dostávať mzdu, ktorá však bude odlišná a nižšia od tej, na ktorú by si mohli robiť nároky pri práci v podnikateľských subjektoch (v dopravných podnikoch alebo v právnických kanceláriách).

Viacrát sa upozorňovalo, že Európska dobrovoľná služba (EDS) by sa mala rozšíriť a obohatiť, keďže je v skutočnosti službou, ktorá sprostredkúva mladým ľuďom prácu v združeniach a mimovládnych organizáciách (MVO) výmenou za úhradu nákladov (za ubytovanie a stravu) a zahŕňa časť príspevkov na stáž. Je to prostriedok ako sprostredkovať mladým ľuďom prácu v rámci ich vysokoškolského štúdia (stáž vykonaná v zahraničí sa vyžaduje takmer vo všetkých prípadoch štúdia s medzinárodným a európskym rozmerom) v združeniach a MVO.

Účasť mladých ľudí na humanitárnych alebo verejnoprospešných projektoch výmenou za paušálny príspevok predstavuje obojstranné obohatenie. Aj keď je zámer vyjasniť právne postavenie prideleného príspevku správny, malo by sa rozlišovať medzi dobrovoľnou činnosťou a dobrovoľnými službami.

3.7 Toto stanovisko sa nezaobrá platenou dobrovoľnou prácou podľa definície Medzinárodnej organizácie práce a OSN, ako napr. činnosť organizácie Lekári bez hraníc.

3.8 V posledných rokoch sa oblasť dobrovoľnej činnosti, pokiaľ ide o formy a motiváciu, ďalej rozčlenila v dôsledku nových spoločenských hodnôt resp. vývoja. Dobrovoľná činnosť sa stretáva s čoraz väčším záujmom a širším dopytom, pričom finančné a rozpočtové prostriedky ako aj rozvoj infraštruktúry s nimi nedržia krok a tiež uznanie nerastie v potrebnej miere.

3.8.1 Užitočné trávenie voľného času, rozvoj sociálnych schopností a získavanie a odovzdávanie skúseností sú pre dobrovoľníkov prítlačivými výhodami dobrovoľnej činnosti. Získavanie znalostí alebo lepšie poznanie samého seba a svojich schopností sú stále častejšou motiváciou na dobrovoľnú činnosť mladých ľudí, prinajmenšom preto, aby vyhovelí požiadavkám spoločnosti založenej na vedomostiach. Pri dobrovoľnej službe v zahraničí zohrávajú úlohu pri rozhodovaní sa pre dobrovoľnú činnosť aj medzikultúrne kontakty a naučenie sa cudzieho jazyka. Najmä v rámci európskeho zjednocovania sa tým podporuje porozumenie medzi kultúrami. Cezhraničné dobrovoľnícke projekty ako napr. burzy dobrovoľníkov v euroregiónoch môžu mať pre rozvoj európskeho občianstva veľký význam.

3.8.2 Organizácie občianskej spoločnosti a centrá dobrovoľníkov ľahšie získajú dobrovoľníkov, keď budú brať do úvahy nové skutočnosti v našej spoločnosti: zmeny v kultúre mládeže, šírenie Internetu a možnosti dobrovoľnej činnosti online; nové formy ako osloviť mladých, napr. prostredníctvom SMS; ponuka krátkodobej činnosti ako úvodný krok pre mladých; zohľadnenie nových spôsobov trávenia voľného času a existujúcich časových možností záujemcov z radu občanov; cieľené zohľadnenie nových cieľových skupín akými sú migranti, dlhodobo nezamestnaní alebo stúpajúci počet dôchodcov, ktorí sa chcú zapojiť.

3.9 Súhrnne sa dá povedať, že dobrovoľná činnosť je horizontálny jav, ktorý sa týka mnohých oblastí spoločnosti, ale zohráva svoju úlohu aj vo veľkej časti obyvateľstva. Treba však podotknúť, že sa menej vyskytuje u znevýhodnených alebo sociálne vylúčených osôb.

4. Všeobecná sociálno-ekonomická úloha dobrovoľnej činnosti v európskej spoločnosti

4.1 V medzinárodnej odbornej literatúre je úloha dobrovoľnej činnosti analyzovaná predovšetkým na základe jej spoločenskej alebo ekonomickej funkcie. Ako už bolo poznamenané, jej pravá hodnota spočíva v jej prínose k aktívnemu občianstvu, jej vplyv sa často ťažko kvantifikuje: spoločenská angažovanosť, pocit spolupatričnosti, identifikácia so spoločnosťou, solidarita, pocit zodpovednosti za spoločnosť, podpora sociálnej súdržnosti sa dajú iba ťažko priamo odmerať.

4.2 Vhodný prístup, ktorý je popísaný vo výskumných prácach o občianskej spoločnosti (napr. Putnam, 2000) ⁽⁸⁾, je takzvaný sociálny kapitál, ku ktorému dobrovoľná činnosť významne prispieva. Sociálne siete, kontakty, hodnoty a postoje občanov ako aj vzájomná dôvera majú rozhodujúci význam pre sociálny (a hospodársky) rozvoj regiónov. Ak na určitom území existuje veľký počet organizácií občianskej spoločnosti alebo dobrovoľníkov, potom väčšinou vychádzajú pozitívnejšie aj ostatné hospodárske a sociálne ukazovatele. Dobrovoľná činnosť významne zvyšuje sociálny kapitál spoločnosti, pretože vytvára sociálne siete a väzby.

4.3 K zvyčajne používaným kvantitatívnym ukazovateľom rozvoja krajiny (základné ekonomické ukazovatele ako rast hospodárstva a finančná rovnováha) je potrebné pridať nové a alternatívne ukazovatele, ktoré merajú sociálny kapitál a sociálnu súdržnosť a zdôrazňujú prínos dobrovoľnej činnosti. Ekonomická hodnota dobrovoľnej činnosti by mala byť tiež vyčíslená tak, ako to navrhuje Organizácia spojených národov vo svojej príručke o neziskových organizáciách v systéme národných štatistík.

4.4 To tiež zodpovedá dôrazu na trvalo udržateľný rozvoj, ktorý sa snaží o globálny systém, ktorý okrem hospodárskeho úspechu podporuje aj ekologickú udržateľnosť, solidaritu a demokraciu. Zodpovedá to aj cieľom Lisabonskej stratégie, ktorá v celkovom kontexte trvalo udržateľného rozvoja považuje tri oblasti – hospodárstvo, sociálne veci a životné prostredie –

⁽⁸⁾ Robert D. Putnam, *Bowling Alone – The Collapse and Revival of American Community*; New York, Simon and Schuster, 2000.

za neoddeliteľné a vzájomné synergie týchto oblastí chce lepšie využívať. Dobrovoľníci sú vo všetkých troch oblastiach veľkým prínosom, ktorý je potrebné zmerať: podpora sociálnej súdržnosti, aktivity v oblasti životného prostredia a opätovného začlenenia (dlhodobo) nezamestnaných do pracovného procesu.

4.5 Európsky pakt mládeže, ktorý na jar 2005 schválila Európska rada a ktorý je súčasťou revidovanej Lisabonskej stratégie, posmeľuje mladých, aby sa venovali dobrovoľnej činnosti⁽⁹⁾.

4.6 Podľa medzinárodných výskumných prác a skúseností je možné dobrovoľnú činnosť v rôznych oblastiach ešte lepšie a cielenejšie podporovať.

4.6.1 Tak je možné už pri socializácii, vzdelávaní a výchove detí pracovať na tom, aby sa neskôr mohli stať aktívnymi členmi spoločnosti. Osobitnú, inšpirujúcu úlohu v tomto procese zohrávajú organizácie zamerané na sociálne programy, ktorých členskú základňu tvoria predovšetkým deti a mládež.

4.6.2 Dobrovoľná činnosť môže hrať zvláštnu úlohu v boji proti nezamestnanosti mládeže a dlhodobo nezamestnaných ľudí ako aj všeobecne pri začatí pracovnej činnosti.

Dobrovoľníci môžu cielene zbierať dôležité skúsenosti a znalosti, ktoré sú na pracovnom trhu žiadané a vybudovať si sieť kontaktov. Okrem aktivít v sociálnej oblasti a zdravotníctve, ktoré sú považované za tradičné oblasti dobrovoľnej činnosti, môžu dobrovoľníci počas svojej služby získať kľúčové schopnosti a vedomosti v oblasti styku s verejnosťou, komunikácie, vyjadrovania, organizačného manažmentu, odbornej prípravy atď.

Majú možnosť vyskúšať si rôzne sociálne úlohy, naučiť sa prijímať správne rozhodnutia, riešiť problémy, osvojiť si pracovnú kultúru a dokázať svoj zmysel pre spravodlivosť a riadiace schopnosti. Dobrovoľná činnosť môže tvoriť dôležitú súčasť životopisu a profesijnej dráhy. Dobrovoľná činnosť teda predstavuje dôležitý nástroj pri neinštitucionálnom a neformálnom vzdelávaní, čím doplní formálne vzdelávanie a odbornú prípravu. Takisto môže zlepšiť šance dotknutých osôb, najmä mladých, na úspešné uplatnenie na trhu práce.

4.6.3 V oblasti aktívneho starnutia má dobrovoľná činnosť dvojaký význam: na jednej strane sa tak môžu starší spoluobčania zúčastňovať na spoločenskom živote, odovzdávať svoje životné skúsenosti a cítiť sa naďalej užitoční. To má tiež pozitívny účinok na ich zdravie a kvalitu života. Na druhej strane môže dobrovoľná činnosť podporovať porozumenie medzi generáciami, keď mladí a starí spolu pracujú, vymieňajú si skúsenosti a podporujú sa navzájom.

⁽⁹⁾ Na zasadnutí Európskej rady na jar 2005 bol prijatý európsky pakt pre mládež ako súčasť revidovanej Lisabonskej stratégie. Jeho cieľom je zlepšiť vzdelávanie, odbornú prípravu, mobilitu, uplatnenie v zamestnaní a začlenenie do spoločnosti mladých ľudí a zároveň uľahčiť zladenie pracovných aktivít a rodinného života. V tejto súvislosti vyzvala Európska rada Úniu a členské štáty, aby podporovali mobilitu mládeže tým, že odstránia prekážky pre štážištov, dobrovoľníkov a pracovníkov a ich rodiny. Príloha I k záverom predsedníctva Európskej rady, Brusel, 22. a 23. marca 2005 (7619/05).

4.6.4 Dobrovoľná činnosť môže dať rôznym marginalizovaným skupinám obyvateľstva príležitosť k začleneniu a integrácii. Či už kvôli tomu, že sa dobrovoľníci za nich angažujú alebo preto, že sa svojou vlastnou angažovanosťou sami vrátia do spoločnosti. Toto uvedenie si vlastných možností pomocou dobrovoľnej činnosti je dôležité predovšetkým pre sociálne vylúčené skupiny obyvateľstva a pre migrantov. Žiaľ, právne predpisy v niektorých členských štátoch však tomuto procesu bránia. Napríklad v niektorých členských štátoch sa migranti nemôžu dobrovoľne angažovať.

4.6.5 Potrebné je tiež spomenúť význam rôznych svojpomocných skupín. Ich základným znakom je, že sa schádzajú ľudia s podobnými problémami – v najrôznejších oblastiach – a navzájom si pomáhajú tým, že si vymieňajú osobné skúsenosti.

4.6.6 Zamestnávateľia a podniky majú tiež svoju úlohu pri podpore dobrovoľnej činnosti. Na jednej strane získavajú ich zamestnanci a odborní pracovníci prostredníctvom dobrovoľnej činnosti mimo podniku sociálne spôsobilosti, ktoré zvyšujú ich kreativitu a motiváciu k práci. Týmto spôsobom sa cítia byť s podnikom vo väčšej miere spätí. Na druhej strane si podniky stále viac uvedomujú svoju sociálnu zodpovednosť: vzájomne prospešné partnerstvá medzi dobrovoľníckymi organizáciami, obcami, štátom a podnikmi pomáhajú spájať kapacity priamo na mieste a spoločne pôsobiť pri utváraní spoločnosti. Dialóg medzi sociálnymi partnermi, vzájomná výmena poznatkov ako aj kolektívne dohody môžu prispieť k väčšiemu uznaniu a podpore dobrovoľnej činnosti, ktorá je súčasťou sociálnej zodpovednosti.

4.6.7 EHSV s obavami zisťuje, že často na základe chýbajúcej právnej definície resp. právneho základu „dobrovoľnej činnosti“ v mnohých členských štátoch sa dobrovoľníckym zariadeniam a činnostiam nedostáva verejného uznania. Občas to dokonca vedie k tomu, že sa potenciál nevyužíva, keď napríklad činnosť dobrovoľníkov nie je uznaná v rámci opatrení na začlenenie mladých ľudí a nezamestnaných do spoločnosti alebo v rámci integrácie migrantov. Situácia dobrovoľníkov je okrem toho často problematická najmä z hľadiska daní, sociálneho zabezpečenia alebo poistenia. Je nutné sa dôrazne zasaďovať za ustanovenia, ktoré by objasnili právne postavenie dobrovoľníkov a každému obyvateľovi tej-ktorej krajiny by priznali právo na dobrovoľnú činnosť. Okrem toho musia členské štáty zabezpečiť odstránenie nedostatkov v oblasti pracovného práva, ktoré bránia nasadeniu dobrovoľných pomocných síl, ktoré vykonávajú dôležité činnosti vo verejnom záujme, najmä v oblastiach postihnutých katastrofami. Príliš často sú zamestnaní v otázke uvoľnenia zo zamestnania odkázaní na dobrú vôľu zamestnávateľa.

4.6.8 EHSV odporúča, aby sa presne vyjasnili vzťahy a úlohy jednotlivých aktérov – štátu, sektora trhu a dobrovoľníckych organizácií. Dobrovoľná činnosť síce hrá dôležitú úlohu v našich spoločnostiach, nemá však zabezpečovať základnú starostlivosť v oblasti sociálnych služieb alebo nahrádzať činnosť štátu. Cieľom politického konania musí byť podporovanie dobrovoľnej činnosti ako takej, nesmie sa instrumentalizovať, pretože inak by stratila svoje oprávnenie a svoju osobitnú hodnotu, ktorá sa zakladá na slobodnej voľbe človeka.

4.6.9 Podľa názoru EHSV je úlohou štátu poskytovať infraštruktúru potrebnú na dobrovoľnú činnosť. Dobrovoľná činnosť je síce bezplatná, nie je však zadarmo. Skúsenosti v niektorých európskych štátoch tiež ukazujú, že infraštruktúra zameraná na podporu dobrovoľnej činnosti značne zvyšuje jej rozsah a kvalitu. Podporovanie a poradenstvo pre dobrovoľnícke organizácie ako aj motivovanie dobrovoľníkov, ich vzdelávanie, vedenie a sprevádzanie ako aj prípadné uhrádzanie nákladov stojí peniaze, ale sa pritom viac než oplatí. Tu môže štát prostredníctvom strategického plánovania, informovania verejnosti a koordinácie prevziať aktívnu úlohu. Štát musí financovať

vypracovávanie štúdií, aby sa zvýšila informovanosť o dobrovoľnej činnosti a musí klásť dôraz na to, aby duch dobrovoľnej činnosti prenikol do vzdelávania.

4.6.10 Na druhej strane musia všetci zúčastnení aktéri (štát, podniky, odborové organizácie a dobrovoľnícke organizácie) ťahať za jeden povraz, ak sa má dobrovoľná činnosť podporiť a rozvíjať a zvýšiť jej spoločenské uznanie. Efektívna práca siete dobrovoľníckych organizácií v oblasti výmeny osvedčených postupov a spájania síl je rovnako nevyhnutná ako dialóg a spolupráca rôznych sektorov.

V Bruseli 13. decembra 2006

Predseda

Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Dimitrios DIMITRIADIS

PRÍLOHA

k stanovisku Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru

Nasledujúci pozmeňovací návrh získal viac ako štvrtinu odovzdaných hlasov, no v priebehu rokovania bol zamietnutý:

Bod 3.6: vyškrtnúť

Zdôvodnenie

Je to neobyčajne dôležité stanovisko, pretože spomedzi stanovísk EHSV je jedným z mála, ktoré tak obsiahnujú inštitúcie dobrovoľnej činnosti. Definície, príklady, ako aj teórie obsiahnuté v tomto stanovisku sú natoľko dôležité, že pri každom ďalšom stanovisku tohto typu využijeme jeho výsledky, pokiaľ ide o metodiku zaradenia jednotlivých činností do dobrovoľnej činnosti, či sociálnej práce.

Cieľom tohto pozmeňovacieho návrhu je odstránenie definícií, ktoré používa OSN aj MOP. Zastávam názor, že EHSV sa v tomto dokumente v žiadnom prípade nemusí odvolávať na tieto definície, pretože návrh Komisie, na základe ktorého EHSV vypracoval toto stanovisko, sa týkal výlučne iba dobrovoľnej činnosti v jej najčistejšej podobe, t. j. takej, za ktorú dobrovoľný pracovník nepoberá žiadnu odmenu.

Prijatie môjho pozmeňovacieho návrhu na plenárnom zasadnutí spôsobí, že stanovisko sa stane čitateľnejším, odstráni sa nejasnosti, s ktorými by sa mohol stretnúť čitateľ, a v neposlednom rade sa zmenší aj rozsah stanoviska.

Výsledok hlasovania

Za: 53

Proti: 61

Zdržali sa: 24
